

Een project mogelijk
gemaakt door

CONTRIBUTE
FOUNDATION

Matthijs Boeschoten & Rosa Vendel, 12 januari 2024

Jaarverslag 2023 Hollandse Lagen

wij•land

Inhoudsopgave

1. Inleiding
2. Doelstellingen
3. Activiteiten
 1. Inspiratie
 2. Ontwerpen
 3. Uitvoering
 4. Netwerk en beleid
 5. Monitoring
 6. Verdienmodel
4. Communicatie
5. Financieel
6. Vervolg

1. Inleiding

In 2024 zijn we, met dank aan een mooie ondersteuning van Contribute Foundation, van start gegaan met het 3-jarig project [Hollandse Lagen](#). Een ambitieus en innovatief project, waarmee we hopen velen boeren en burgers te inspireren en flinke impact op biodiversiteit in ons landschap te maken.

Het is altijd spannend of datgene wat we in het plan samen met ons netwerk zo mooi hebben bedacht, in de soms weerbarstige werkelijkheid dan ook uitpakt. De landbouw en natuur verkeren in Nederland in een voortdurende crisis en patstelling; ook 2023 was weer een roerig jaar, met een voortslepende stikstofcrisis en een uiteindelijk geklapt landbouwakkoord, een gevallen kabinet en politieke verschuivingen, waardoor veel beleid is vertraagd of mogelijk wordt herzien, en de onzekerheid voortduurt...

Ondanks dit roerige vaarwater kijken we met grote tevredenheid terug op dit eerste projectjaar, waar dit alles ons en de boeren er niet van heeft weerhouden om gewoon volop met Hollandse Lagen aan de slag te gaan. Een jaar vol pionieren, met inspirerende bijeenkomsten, met enthousiaste deelnemende boeren en vele verbindingen. Waarin een groot aantal bijzondere ontwerpen zijn ontwikkeld en waar we eind van het jaar ook op een mooi aantal locaties echt tot aanplant zijn overgegaan en de eerste Hollandse 'Lagen', samen met vrijwilligers, de grond in zijn gegaan! En nog zo veel meer...

In dit jaarverslag hopen we jullie deelgenoot te maken van de resultaten en lessen van het afgelopen jaar en nemen we jullie ook alvast mee naar wat we volgend jaar van plan zijn.

Veel leesplezier!

Namens Team Wij.land,
Matthijs Boeschoten & Rosa Vendel

*Wij.land team plant op
teamdag bij Joost vd
Kroon*

2. Doelstellingen

Ter opfrisser staan hieronder de doelstellingen en de beoogde impact van het project beschreven, zoals ze in het projectplan zijn geformuleerd. Alle activiteiten staan in dienst van deze doelstellingen en impact.

Doelstellingen

- Biodiversiteit in het landelijke gebied verder versterken door verschillende lagen toe te voegen aan het oer-Hollandse veenweidelandschap.
- Boeren inspireren om op eigen bedrijf aan de slag te gaan met het toevoegen van een extra laag aan hun systeem, passend bij hun bodem & water systeem, persoonlijke ambities, wet- en regelgeving én verdienmodel.
- Goed inzicht krijgen in de ecologische en economische kosten/baten via monitoring.
- Een substantiële bijdrage leveren aan de ontwikkeling van verschillende verdienmodellen die passen bij de ontwikkelde projecten
- Waar nodig, beleidsruimte scheppen om de ontwikkeling van projecten mogelijk maken.

Impact

- 10 inspirerende voorbeeldprojecten realiseren die kunnen dienen als voorbeeld voor volgende boeren (bij voorkeur verdeeld over veen, klei, klei op veen, etc.).
- Boeren buiten dit project inspireren om op eigen bedrijf aan de slag te gaan en ze hiervoor de benodigde praktische handvatten bieden → >50 boeren na 5 jaar.
- >10.000 burgers inspireren over de mogelijkheden via storytelling en (6) filmpjes, maar ook door ze actief te betrekken bij de aanplant aan de hand van een campagne.
- We hebben adhv enkele casussen een positieve en substantiële invloed gehad op wet- en regelgeving die agroforestry mogelijk maakt én de verdienmodellen die zorgen voor de levensvatbaarheid.

3 Activiteiten

In 2023 hebben we een reis afgelegd van de eerste inspiratie en ideeën, tot ontwerp en de eerste aanplant op 3 bedrijven. Op de komende pagina's nemen we jullie mee in de stappen die we daarin hebben afgelegd. Samengevat komt het wat betreft activiteiten ten opzichte waarvoor oorspronkelijk gepland was neer op het volgende;

Inspiratiebijeenkomst bij boerderij Buiten Verwachting in juni 2024

Activiteiten	Plan 2023	Gedaan
1.1 Inspiratiebezoeken & studiebijeenkomsten	2	4 inspiratie & studiebijeenkomsten
1.2 Workshops (boeren/beleidsmakers/ondernemers)	0	1 workshop met boeren
1.3 Ontwerpen individuele plannen	5	13 ontwerpen
1.4 Uitvoeren plannen	2	Op 4 locaties gestart met uitvoering
1.5 Inrichting en uitvoering monitoring	1	Op 3 locaties gestart met monitoring
1.6 Ontwikkeling verdienmodel en beleidsruimte		Verschillende activiteiten (p19)

3.1 Inspiratie

Het project begon met inspiratie; na een inventarisatie ontstond er een enthousiaste groep van ~20 geïnteresseerde boeren. Op 17 april vond een eerste verkennende bijeenkomst plaats bij Wij.land boerin Ramona Schalkwijk, waarin we met de boeren verkenden: wat is agroforestry? Wat kan het betekenen voor het boerenbedrijf? En voor het landschap?

Zeker in het veenweidegebied is agroforestry op landbouwbedrijven echt nog pionieren. Het pionieren gaat niet enkel over het toevoegen van beplanting in een open landschap, maar ook om vragen stellen over hoe het landschap eruit kan zien, en welke verschillende waarden daarin kunnen samenkomen: ecologisch, sociaal, financieel, inspirerend. En het nodigt uit tot een meer inclusieve manier van kijken: hoe kunnen natuur en landbouw juist samenwerken?

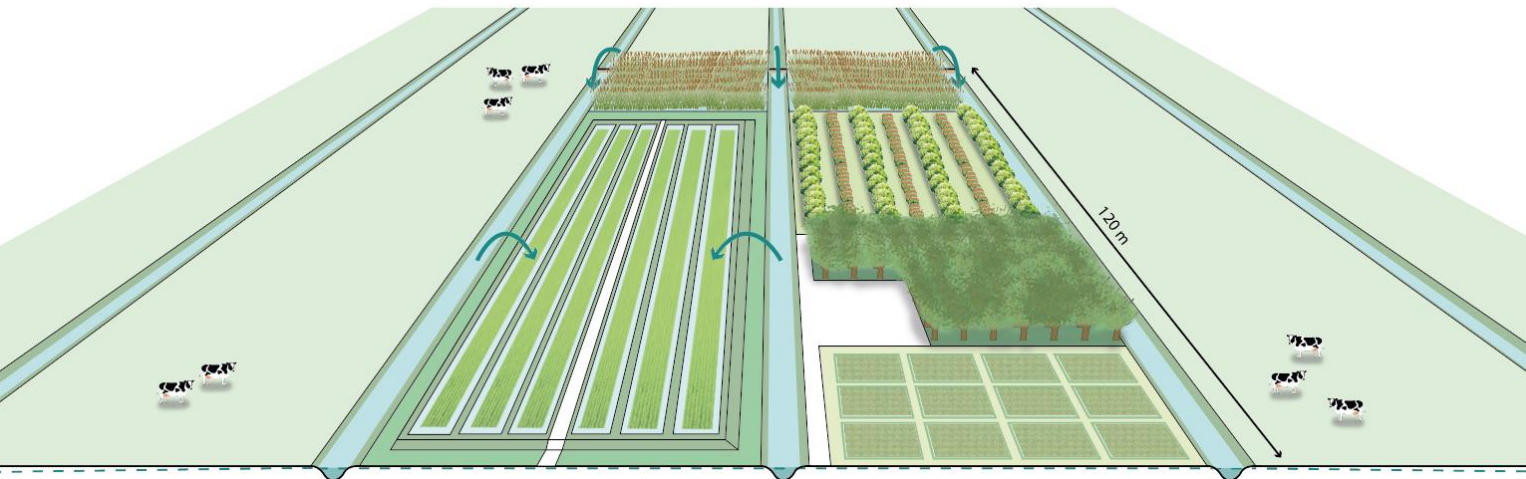
Parallel gingen we in april 2024 ook van start met een groep studenten van de WUR, die we uitdaagden om, onder begeleiding van ons én landschapsarchitect Pieter Veen van Circular Landscapes, verschillende ontwerpen te maken voor 3 van de deelnemende boeren.

3.1 Inspiratie

In hun opdracht lieten we de studenten per locatie 2 ontwerpen maken op basis van de eerste ideeën en wensen van de boeren; 1 ontwerp dat paste *binnen* de huidige beleidsregels, en 1 ontwerp dat zich daar *niet* door liet beperken. Hiermee lieten we ze een analyse maken van de huidige wet- en regelgeving per locatie. Deze ontwerpen hebben we samen met de 3 boeren en studenten uitgewerkt in een ateliersessie (inspiratiebijeenkomst) op 21 juni.

De studenten hebben hier zeer nuttig en kwalitatief werk verricht, en mooie visualisaties gemaakt (zie figuren hiernaast) die later in het project, met name ook op deze locaties, goed van pas zullen komen bij de doorontwikkeling en het scheppen van de eventueel benodigde beleidsruimte. Hun werk is ook opgenomen in een recentelijke brochure [‘Agroforestry en landschap, inspiratieboek voor ondernemers, ontwerpers en beleidsmaker’](#) (hoofdstuk 5. agroforestry in veenlandschappen).

3.1 Inspiratie

Op 30 mei organiseerden we een grotere bijeenkomst voor *alle* deelnemende boeren, bij deelnemer Albert Blommestijn, onder begeleiding van agroforestry experts [Klaas Hemke van Meekeren](#) en [Kristianne van der Put](#). Een inspirerende bijeenkomst waarbij we bestaande kennis over de verschillende vormen en meerwaarde van agroforestry deelden. Wat weten we al? Wat is nieuw voor het veenweidelandschap? Welke behoefte hebben boeren?

De deelnemers leerden elkaar daarnaast kennen en iedereen kon wat eerste ideeën delen. Per bedrijf waren kaarten van hun bedrijf en percelen voorbereid, zodat we ter plekke ideeën konden intekenen en eerste stappen konden zetten naar individuele ontwerpen. Daarmee verkenden we de mogelijkheden van de deelnemende boeren voor agroforestry op hun bedrijf. Daarbij kwam al gauw heel duidelijk naar voren dat de *voederhaag* met name in de belangstelling stond, als mogelijke laag.

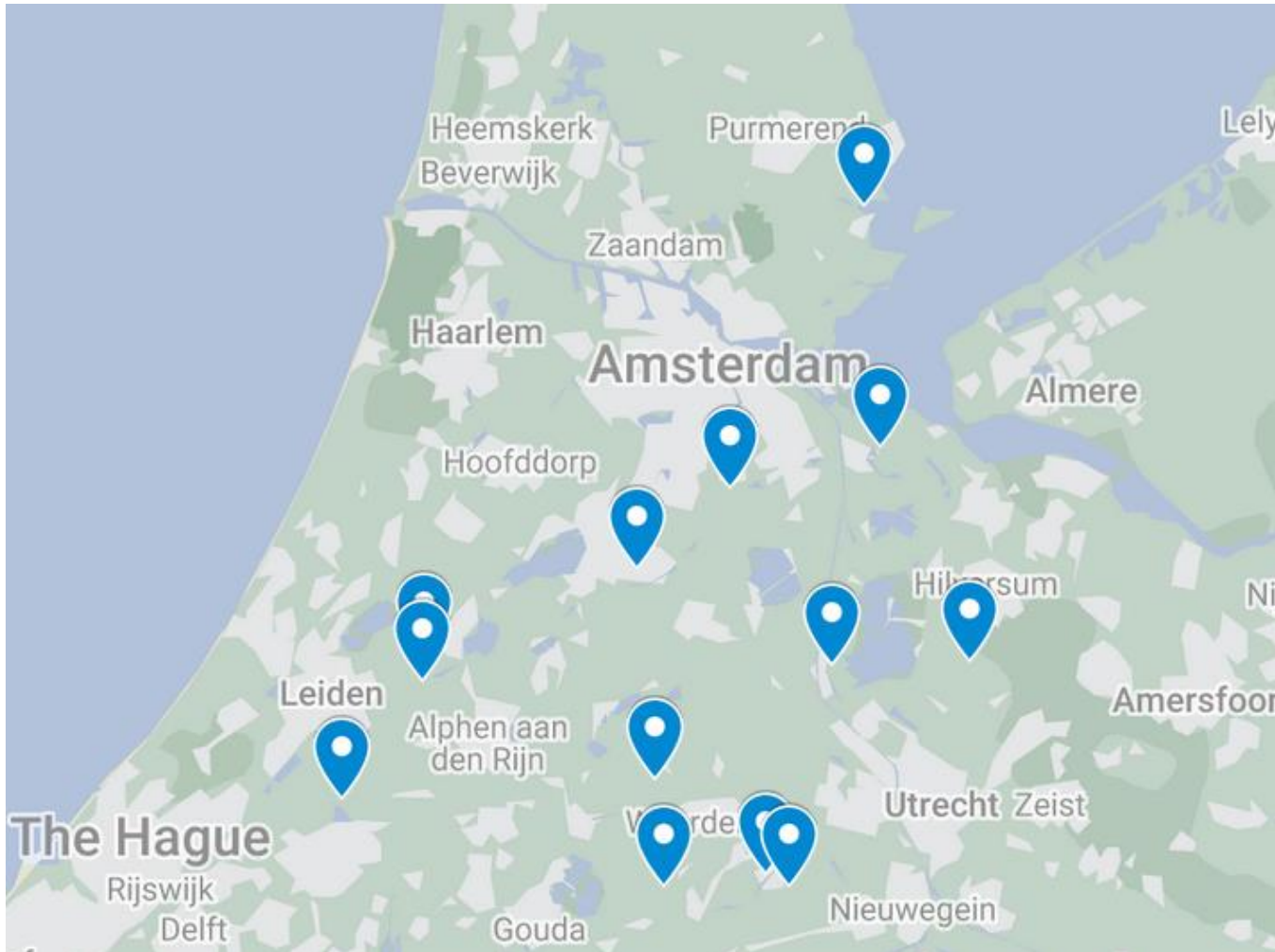
3.2 Ontwerp

Na de inspiratiebijeenkomsten hebben we in de zomerperiode (juli t/m september) vervolgens 13 individuele bedrijfsbezoeken afgelegd samen met expert Klaas Hemke van Meekeren. In ons oorspronkelijke plan hadden we bedacht om in 2023 eerst met 5 ontwerpen aan de slag te gaan, en dan in 2024 met de volgende 5. Maar het project trok veel animo en de boeren wilden gewoon zsm van start. Omdat er ook nog een kans is dat ontwerpen niet helemaal tot uitvoering komen, leek het ons daarom goed om gewoon gelijk in 2024 een start te maken met alle ontwerpen, en paste het binnen het budget.

Aan de hand van elk bedrijfsbezoek maakten we een ontwerp, dat we voorlegden aan de boer tot we tot een definitieve versie kwamen. Bij elk bedrijf is het een puzzel van verschillende onderdelen: bodem & water systeem, persoonlijke ambities, wet- en regelgeving én verdienmodel. Daarbij kwamen ook veel praktische vragen op, zoals of je er nog met machines om de haag heen kunt rijden, of hoeveel hersteltijd een haag eigenlijk nodig heeft als koeien ervan hebben gegeten. Al deze vragen hebben we weer bij experts neergelegd en opgehaald, en/of als eigen onderzoeksvragen in de monitoring belegd. Klaas-Hemke heeft ook veel van zijn kennis aan ons overgedragen, waardoor wij nu in het vervolg deze ontwerpen ook zelfstandig kunnen maken. Op deze manier ontwikkelen we veel kennis die we open beschikbaar willen maken voor alle boeren en partners in het veenweidegebied. Zo kan dit project weer als vliegwiel dienen voor nog veel meer initiatieven en verrijking van biodiversiteit in het landschap.

3.2 Ontwerp

De volgende boeren zijn deelnemers van Hollandse Lagen:

1. Marrit & Bas van Rijn
2. Boy & Wendela Griffioen
3. Albert Blommestijn
4. Jan Graveland
5. Erik & Marjolijn Rotteveel
6. Dick Manten
7. Maarten Roeleveld
8. Maiko Vlooswijk
9. Martin Willig
10. Hugo Spruit
11. Bas de Groot
12. Ramona Schalkwijk
13. Joost van der Kroon

Sommige bedrijven kiezen een simpele beplanting, anderen gaan voor diepgaandere aanpassingen in het landschap. De voederhaag was met name populair, omdat deze direct van waarde is op een veebedrijf (koegezondheid e.v.a voordelen) én omdat de gevlochten variant ook goed passend te maken is in open landschap. In de volgende pagina's worden een aantal ontwerpen toegelicht.

3.2 Ontwerp

Voorbeeld ontwerp 1:

Hollandse Lagen ontwerp voor de boerderij van Maarten Roeleveld in Breukelen. Het gaat hier om een combinatie van hoge voederhaag voor vee langs het pad (1), voederhaag met hoge bomen en struiken met voedsel voor mensen langs een wandelpad (2 en 3) en voederhagen midden op het weiland, die na 5 jaar gevlochten dienen te worden waarna ze op 1,5 meter zullen blijven (4). Tot slot nog een elzenrij (5) die schaduw biedt en stikstof bindt in de grond. Zo wordt het landschap op meerdere manieren verrijkt.

Om een beeld te geven; in dit ontwerp alleen al gaan over een lengte van ruim 1.5 kilometer uiteindelijk ruim 3000 planten/struiken/bomen de grond in van 46 verschillende soorten!

- 1: 350 meter verkerende voederhaag die hoog mag uitgroeien met voedsel voor vee
- 2 en 3: 480 + 300 meter voederhaag met hoge bomen en struiken met voedsel voor mensen
- 4: drie keer 100m lage voederhaag evt. met overstaanders in de zuidelijke twee (minder open gebied)
- 5: drie keer elzenrij voor stikstof en schaduw

3.2 Ontwerp

Voorbeeld ontwerp 2:

Hollandse Lagen ontwerp voor een biologische boerderij in Hoogmade (waar de studenten ook een mooie visualisatie van hebben gemaakt).

Links, nabij het erf, (1) komen eetbare fruit en notenbomen voor mensen die de boerderij bezoeken. Verderop (2) komen meer inheemse eetbare soorten en hagen voor koeien. Het geheel blijft op afstand van de nattere gebieden rechts (3), waar weidevogels kunnen zitten.

3.2 Ontwerp

Voorbeeld ontwerp 3:

Hollandse Lagen (deel van het ontwerp voor de biologische boerderij van Boy & Wendela in Weesp.

Naast de CSA groentepluktuin van de boerderij ([Vers aan de Vecht](#)) wordt een klein voedselbos ontwikkeld, met een grote variëteit aan lagen en soorten.

Van windhagen met bijv. hazelnoten, tot verschillende bessenstruiken, tot hoge struiken (peperstruik), tot lage bomen (amandel/dadel), tot grote bomen zoals walnoot en tamme kastanje. In dit ontwerp komen **meer dan 30 verschillende eetbare soorten** voor!

3.2 Ontwerp

De vlechthege

Zoals eerder benoemd was er dus veel animo voor een voederhaag; een haag met soorten die geschikt zijn voor vee en bijdragen aan koegezondheid. Daarnaast hebben ze een veekerende functie en zijn ze dus een soort natuurlijk prikkeldraad. In andere delen van het land komen (kwamen) ze dus ook met name voor aan de perceelsranden.

In het veenweidegebied hebben we echter al sloten aan de perceelsranden én daarnaast een open landschap waar hoge hagen niet altijd in passen. De oplossing en natuurlijke innovatie hebben we gevonden in vlechthegeën, die soms midden op de percelen komend; na 5 jaar kan je een haag 'omleggen' (zie beelden linksboven), waarna de haag niet verder in de hoogte zal groeien, zodat deze nog past in het open landschap. De koeien kunnen aan weerszijden er van vreten en je hoeft hoogstens eens in de 2 jaar de bovenkant te snoeien, dus het onderhoud is beperkt. Op veen is dit echter nog nooit gedaan (naar onze weet), dus met dit experiment hopen we hier de komende jaren veel over te leren!

3.2 Ontwerp

Nadat we alle individuele ontwerpen min of meer klaar hadden, kwamen we op 12 oktober met alle deelnemers bij elkaar bij Jasper Meerkerk, een innovatieve boer die in samenwerking met het Louis Bolk instituut werkt aan een grootschalig agroforestry plan op zijn bedrijf. We deden dit expres bij een boer die niet al in het project deelnam, om te kijken of we uit zijn ontwerp nog elementen konden lenen.

Hij deelde hun ontwerp en de opgedane kennis met de deelnemers, en gaf een rondleiding over het bedrijf. Vervolgens bespraken we per deelnemer de gemaakte ontwerpen, en deden waar nodig aanpassingen. Het was bijzonder om zo alle ontwerpen op een rij te zien, en gesprekken te voeren over het veenweide landschap van de toekomst. Zeker temidden van alle uitdagingen waar de boeren voor staan, is het mooi om zoveel positieve energie en enthousiasme tot innovatie te zien.

3.3 Uitvoering

Toen we de ontwerpen gereed hadden, konden we op een aantal locaties overgaan tot uitvoering!

Concreet konden we van start op die locaties waar er geen of minder sprake was van een uitdaging wat betreft vergunningverlening én waar we het op de korte termijn georganiseerd kregen. Daarnaast wilden we het aantal ook enigszins behapbaar houden, omdat het toch ook voor het eerst was dat we zoiets deden.

Als een eerste pilot hebben we onze Wij.land teamdag ingezet om een kleine voederhaag aan te planten bij deelnemende Wij.land boer Joost van der Kroon. Zo konden we op kleine schaal uitproberen hoe alles in zijn werk gaat. En onze collega's op een inspirerende manier verder meenemen in het project (zie figuur 1 pagina 3).

In november en december vonden vervolgens 3 aanplantdagen plaats bij de eerste 3 boerderijen. Daarbij hebben we [een landschapsbeheer-ploeg uit de Provincie Utrecht](#) ingezet, een groep ervaren groep vrijwilligers onder aansturing van een ploegbegeleider. Dit bleek tijdens de aanplant meer dan nodig, omdat de verdeling van alle soorten, het bepalen van exacte locaties en plantafstanden een complexe puzzel is. Dan helpt het dat de vrijwilligers ook enige ervaring hebben. Deze aanplant en samenwerking is ook leuk in beeld gebracht in ons [tweede filmpje](#), die we ook hopen in te zetten in de werving van vrijwilligers voor volgende locaties en jaren.

3.3 Uitvoering

De aanplant bleek *fors* meer werk dan we in eerste instantie hadden ingeschat. Uiteindelijk gaan er op de eerste 4 locaties (Joost vd Kroon, Albert Blommestijn, Jan Graveland en Maarten Roeleveld) in totaal **8.000 planten** (!) handmatig in de grond van **~50 verschillende soorten**, over een lengte van ruim **2,5 kilometer**. Tijdens de uitvoering kwamen we erachter dat je, zelfs wanneer je met een groep van ongeveer 10 mensen/vrijwilligers bent, je in 1 dagdeel alle planten in 100 meter erin krijgt, ofwel 25 meter per uur. Dan is 2,5 km een flink stuk.

Dit komt onder meer door dat er veel tijd nodig is om alle verschillende planten goed te sorteren en om alle vrijwilligers goed wegwijs te maken. Ook verschilde per boerderij welke mechanisatie beschikbaar was (waarmee een deel van het graafwerk kan worden gedaan), en of deze vanwege het natte najaar nog op het land kon. In januari en februari volgen daarom nog een aantal extra plantdagen op deze bedrijven. Daarbij hebben we nu genoeg ervaring opgedaan om er nu ook burgers bij te kunnen betrekken, want vele handen maken hopelijk lichter werk. Hierbij werven we vooral lokaal rondom de boerderij, zodat burgers makkelijker langer betrokken kunnen blijven bij de boerderij en de aanplant. Desalniettemin zit er gewoon heel veel werk in en zullen we bij de komende aanplant dus ook veel handen kunnen gebruiken.

Dit is een molpoot, een manier om gemakkelijk een plantlijn in de grond te zetten. Waarmee je veel tijd bespaart.

3.4 Netwerk & beleid

Door het gehele jaar heen hebben we vele verbindingen gelegd en hebben we ons project stevig op de kaart gezet. Vele experts, relevante andere initiatieven in het land, beleidsmakers, e.v.a. hebben we weten te verbinden aan ons initiatief, zodat we het eigen project kunnen versterken maar ook de impact ervan door meerderen wordt opgepikt.

Op 30 november organiseerden we met een aantal andere partijen (zie logo's rechts) een goed bezochte (~30 deelnemers) bijeenkomst die zich richtte op beleidsmakers, boeren en andere geïnteresseerden, over de kansen en (on)mogelijkheden voor agroforestry in het veenweidengebied. Wij.land is daarbij voor nu aangewezen als kartrekker van het agroforestry netwerk veenweiden, waarmee we al binnen een jaar op het podium zijn gezet als dé expert en het boereninitiatief in ons landschap. Deze bijeenkomst was ook een voorloper en opwarmer voor de bijeenkomst rondom beleid, wet- en regelgeving die we in 2024 willen organiseren.

Tot slot heeft Matthijs als 1 van de 5 experts ook deelgenomen in de jury die de landelijke agroforestry [baanbreker van het jaar 2023](#) heeft verkozen.

wij•land

Louis Bolk
Instituut

Den Hâneker

Polderprof

agroforestry
netwerk Nederland

wij•land

3.4 Monitoring

Om een goed inzicht te krijgen in de ecologische en economische kosten en baten, gaan we de aanplant op de bedrijven systematisch monitoren. Denk aan monitoren welke soorten het goed doen in het veenweidegebied, hoe hard ze groeien, effecten op de koeien, en toename in biodiversiteit. Daarvoor hebben we een eerste opzet gemaakt voor een monitoringsplan (zie rechts). Het doel hiervan is om tot kennis vanuit de praktijk te komen die voor boeren en landschapspartners straks echt van toegevoegde waarde is. Dit monitoringsplan werken we dit jaar verder uit, en in het najaar van 2024 zullen we de eerste aanplant al onderzoeken. Daarbij zullen we proberen dit onderzoek te verbinden met universiteit of hogeschool. Het monitoren en de verschillende onderzoeksvragen zijn namelijk ook interessant voor studenten(groepen). Dit voorjaar willen we daarom studenten werven die een deel van de monitoring als onderzoek kunnen oppakken.

Als onderdeel, van deze monitoring, brengen we de aanplant op vaste tijdstipmomenten in beeld, zodat je de ontwikkeling ook visueel goed kunt volgen. Hiervoor zijn we begonnen met nulmetingen, die we jaarlijks herhalen vanaf een vast punt (single-point-photography & video). Hierbij is ook gevlogen met een drone, waardoor we hele mooie beelden tot onze beschikking zullen hebben.

Nulmeting voor de aanplant. Elk jaar maken we nieuwe beelden vanaf exact hetzelfde punt.

3.5 Verdienmodel

Rond het verdienmodel hebben we verschillende activiteiten opgezet. Nu we de ontwerpen klaar hebben, krijgen we goed zicht op wat de kosten zijn. Elke 'laag' of onderdeel van het ontwerp heeft vervolgens zijn eigen verdienmodel. Bij een voederhaag zit het potentieel verdienmodel op de kostenbesparing voor diergezondheid, maar ook op mogelijke betalingen voor ecosysteemdiensten. Bij eetbare soorten in andere ontwerpen zijn er echter weer andere dingen mogelijk in de korte keten.

We hebben aansluiting gevonden in de werkgroep verdienmodellen van de Community of Practice van het Agroforestry Netwerk Nederland, waar verschillende van deze verdienmodellen worden uitgewerkt. Wij zullen in 2024 de voederhaag voor onze rekening nemen, omdat daar zoveel animo voor is. Hiervoor zetten we dus sterk in op monitoring.

Omdat we ook geloven dat het zinvol is om naast de ontwerpen uitvoeren ook aan de marktzijde/vraagkant te beginnen, zijn we in december 2023 een Circular Challenge gestart ism BlueCity, waar gekeken wordt naar ketenontwikkeling van 3 verschillende soorten; watermunt, riet en zonnekroon. Daarnaast lijkt de wilg (die in een aantal ontwerpen voorbij komt) ook kansrijk voor biobased toepassingen. We verwachten de uitkomsten hiervan in januari.

Hollandse Lagen Jaarverslag 2023

4 Communicatie

Met onze communicatie richten wij ons op verschillende doelgroepen: het bereiken van boeren, inspireren en betrekken van landschapspartners, gerichte communicatie voor beleidsmedewerkers, en ondernemers inspireren die mogelijk zouden willen samenwerken voor nieuwe producten en verdienmodellen. In 2023 hebben we het volgende gedaan:

1. [Projectpagina](#) op de Wij.land website en op de [website van Agroforestry Netwerk NL](#)
2. Whatsappgroep voor boeren en geïnteresseerden (~30 deelnemers)
3. Twee professionele video's
 - a) [Video #1 Voederhagen](#)
 - b) [Video #2 Aanplant](#)
4. [Artikel nieuwsbrief](#) over de bijeenkomst bij Jasper Meerkerk op 12 oktober.
5. Verschillende [Linkedin-posts](#), die tot vele nieuwe reacties en gesprekken leiden
6. Praatplaat/schilderij laten maken (volgende pagina)

Het is duidelijk merkbaar dat het project aanspreekt; de posts op sociale media en de artikelen doen het vaak opvallend goed. Daarbij zie je ook dat er vragen zijn rondom openheid van landschap en weidevogels, en het discussie oproept. Precies de discussie die we hopen op te breken. We merken dat er behoefte is aan het grotere verhaal.

Voorstel Minidocumentaire

Alleen kortere, praktische filmpjes schieten te kort om in dit grotere verhaal, de zoektocht, en de nuance te laten zien. Naast de beloofde losse video's zou het een super mooie kans zijn om gedurende de projectperiode ook een langere minidocumentaire maken van +-20 min. Daarin willen wij een inspirerend en hoopgevend verhaal vertellen dat gaat over bruggen bouwen om samen dit landschap vorm te geven en welke rol de boer hierin kan hebben. Laten zien dat het anders kan. Door voor dit medium te kiezen kunnen we het verhaal wijd verspreiden, en ook groepen uitnodigen om aan de hand ervan het gesprek te openen en verder te bouwen. We zouden heel graag met Contribute in gesprek om te horen of daar interesse in is.

hollandse lagen

Steeds meer boeren zijn bezig agroforestry: het inpassen van bomen, struiken, en andere soorten op de boerderij. Dat komt de biodiversiteit en de bodem ten goede. Ook kunnen fruit- en notenbomen een extra inkomstenbron bieden en dragen voederhagen bij aan de gezondheid van vee.

In ons open en natte veenweidegebied zijn bomen alleen niet altijd mogelijk of gewenst. Toch zijn er locaties in ons landschap waar dit wél kan en zijn er wel degelijk andere soorten, oftewel 'lagen', te integreren, ook op veen. Daarom gaan we samen met boeren en experts aan de slag, door verschillende agroforestry pilots uit te voeren in de praktijk, van idee tot en met uitvoering en opschaling. Hiermee willen we inspiratie en praktische handvatten bieden aan boeren en streekhouders hoe een divers veenweidelandschap eruit kan zien en wat hiervoor nodig is.

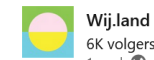

Hollandse Lagen #1 - De Voederhaag

Analytics Edit video

11 1 Share Clip ...

Wij.land

6K volgers

1 mnd

Voederhagen en bomen op het platteland: onze eerste plantdagen voor agroforestry in het Veenweidegebied.

In onze agroforestry pilot Hollandse Lagen experimenteren we samen met boeren uit ons netwerk met het integreren van bomen en struiken op landbouwgrond. Even een snelle samenvatting.

Voederhagen, struiken en bomen:

🌿 halen mineralen uit de bodem en leggen koolstof vast;

🌳 ondersteunen de biodiversiteit;

🌿 geven meer schaduw in de wei;

🌿 leveren variatie in voedsel voor vee en dragen bij aan diergezondheid;

🌿 en in het geval van fruit- en notenbomen zorgen ze voor een extra

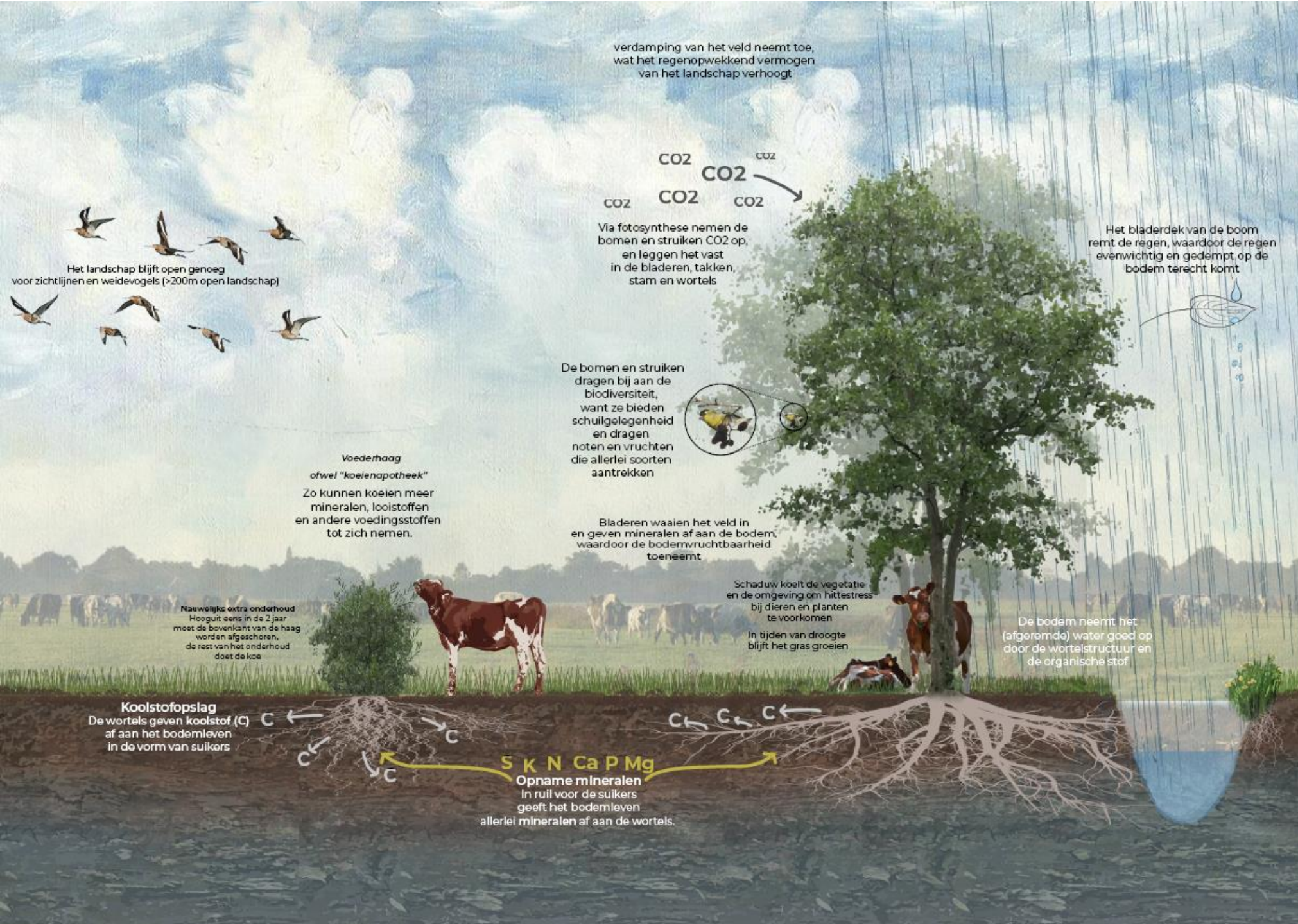
verdienmodel!

Praatplaat

De aanplant van struiken en bomen in het open veenweidegebied is zo nieuw, dat het veel vragen kan oproepen bij burgers, landschapspartners en overheden. Om boeren te helpen hun verhaal makkelijker te vertellen hebben we onze stagiaire Emma de Zwart (landschapsarchitectuur en kunst) gevraagd een inspirerende en educatieve **praatplaat** te maken, waar ze hint aan de wereldberoemde schilderijen van Hollandse landschappen van de oude meesters.

Deze kunnen boeren op hun boerderij aan de muur hangen, en zo de verschillende meerwaarde van agroforestry beter uitleggen. Dit is ook een eerste aanzet tot het ontwikkelen van een verhaal voor beleidsmedewerkers, waar we ons in 2024 nog meer op gaan richten.

5. Financieel

Voor een gedetailleerd overzicht van de uitgaven en hoe deze zich verhouden tot de begroting, verwijzen we naar de bijgevoegde excel. Een samenvatting van deze excel is hieronder te vinden. Het project draait vooralsnog mooi conform begroting en we voorzien op dit moment geen behoefte voor een wijziging. Enige aandachtspunt is dat het externe budget voor inspiratiebijeenkomsten bijna op is (omdat we in 2023 vele bijeenkomsten hebben georganiseerd. We verwachten echter dat de volgende studiebijeenkomsten kosten effectiever te kunnen organiseren bij de deelnemende boeren, en zo nodig zouden we het extern budget voor de ontwikkeling van het verdienmodel iets naar beneden kunnen bijstellen. Daarnaast is het budget voor ontwerpen individuele plannen ook op (iets overschreden), maar de ontwerpen zijn dan ook gereed en we hebben er 13 gemaakt.

Begroting Hollandse Lagen	Kosten Wij.land			Werk derden			Materiaalkosten			Totaal		
	Begroot	2023	Resterend	Begroot (incl. BTW)	2023	Resterend	Begroot (incl. BTW)	2023	Resterend	Begroot	2023	Resterend
1. Activiteiten												
<i>Subtotaal</i>	€ 83.359	€ 28.614	€ 54.744	€ 21.780	€ 14.828	€ 6.952	€ 52.000	€ 14.930	€ 37.070	€ 157.139	€ 58.372	€ 98.767
2. Communicatie												
<i>Subtotaal</i>	€ 37.765	€ 12.964	€ 24.802	€ 14.520	€ 3.836	€ 10.684	€ 8.000	€ 64	€ 7.936	€ 60.285	€ 16.863	€ 43.486
TOTAAL	€ 121.124,16	€ 41.578	€ 79.546	€ 36.300	€ 18.663	€ 17.637	€ 60.000	€ 14.994	€ 45.006	€ 217.424	€ 75.235	€ 142.189

5. Financieel

Het project draait dus conform begroting en we voorzien op dit moment geen behoefte voor een (grote) wijziging. Wel zouden we graag de volgende twee punten met jullie willen bespreken;

1. We zien dus een mooie kans in het ontwikkelen van een documentaire om het bredere verhaal te vertellen, echter zal hier wat aanvullend communicatiebudget nodig zijn (nog nader uit te werken). Mocht Contribute hier ook een kans in zien, gaan we graag in gesprek.

2. De ontwerpen van de boeren variëren van bescheiden tot ingrijpend. Tot nu toe hebben we hierdoor het gemiddelde op de begrootte ~5.000/locatie weten te houden. Het is echter mogelijk dat we bijv. door vergunnings- of uitvoeringskosten, eigenlijk meer budget nodig zouden hebben voor materiaalkosten/uitvoering, om de plannen *volledig* uit te kunnen voeren. In dat geval staan we in het project dan voor de volgende opties;

A. De plannen gewoon zo veel mogelijk/gedeeltelijk uitvoeren met het *huidige* budget en het daarbij laten. Vrede hebben met de al zeer mooie resultaten. Vervolgens is het aan de boer zelf of en hoe hij/zij de rest van het plan uitgevoerd krijgt.

B. De plannen gewoon zo veel mogelijk/gedeeltelijk uitvoeren met het huidige budget en parallel daaraan proberen om elders (uit de markt of via subsidie) de benodigde extra financiering regelen. Er lijken daar wel mogelijkheden, en dit spoor uitzoeken is met het oog op bestending ná het project sowieso zinvol.

C. Met Contribute in overleg over eventueel benodigde extra financiering voor uitvoering, per locatie.

We zullen in Q1 de begrotingen van de verschillende nog aan te planten locaties nader uitwerken, dus dan zal blijken hoe het er precies uitziet, maar wel fijn om alvast dit aan te kaarten en van jullie te horen welke van de optie a, b of c de voorkeur heeft.

6. Vervolg: 2024

In 2024 gaan we volle bak door volgens plan en plannen we de volgende activiteiten

Activiteiten

- Uitvoering eerste aanplantlocaties afmaken in Q1
- De overige ontwerpen tot uitvoering krijgen, inclusief het daarvoor benodigde vergunningentraject.
- Studiebijeenkomst en inspiratiebezoek organiseren: o.a. bessenteelt op veen, vlechthekken, ontwerpen vergelijken, tot dusver geleerde lessen.
- Workshops met beleidsmakers organiseren: hoe kunnen we anders naar het landschap kijken? Welke belemmeringen komen we tegen in beleid om tot een meer veerkrachtig landschap te komen?
- Plantdagen organiseren met burgers en verbinden met andere vrijwilligersgroepen
- Monitoring verder opzetten en uitvoeren, student werven, verbinding met onderzoek leggen.
- Verdienmodel verder uitwerken en verbindingen en kansen uitwerken (bijv. komend uit Circular Challenge).

Communicatie en inspiratie

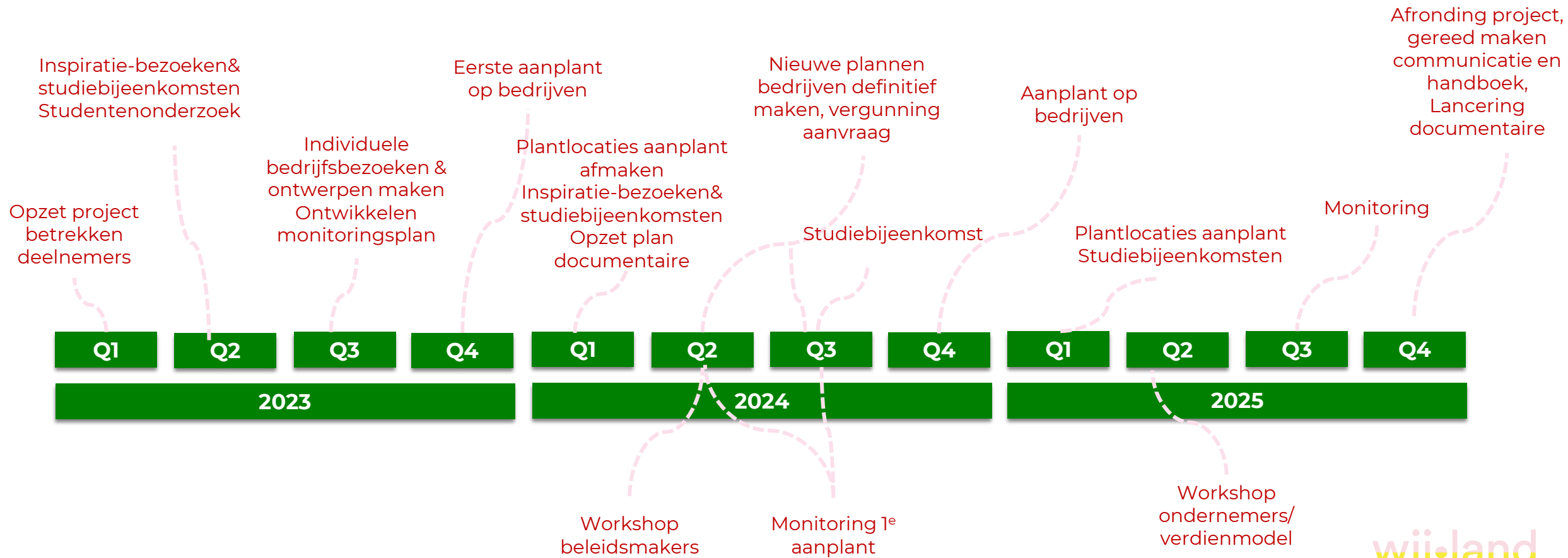
- 2 filmpjes ontwikkelen en evt werken aan documentaire
- Actief delen van project in verschillende artikelen en posts, mogelijk ook benaderen van bijv. pers.
- Begin maken aan handboek

VAN DENKEN NAAR DOEN

6. Vervolg: 2024

De afgelopen en komende activiteiten passen zo op de projectperiode:

Dank voor jullie aandacht en voor de ondersteuning van dit project!

Heel graag nodigen we jullie in 2024 ook uit om het project te bezoeken. Dat kan ergens in de zomerperiode bij 1 van de boeren waar deze winter is aangeplant. Én/of jullie zijn van harte welkom om mee te helpen bij de aanplant van 1 van de nog aan te planten locaties in het najaar van 2024 (november/december). Hopelijk tot dan!

Hartelijke groeten namens Team Wij.land

Matthijs Boeschoten & Rosa Vendel